

יום	יום לחדש	יום כ"ט	ז:	עה	חזרה	מסנה ברורה ה"א	ליקוטי הלכות ה"ה	ליקוטי מוה"א	עלים לתרופה	שולחן ערוך ד"ש משפט ס"ב ד"ק
שבת	כ"ט	ז:	עה	חזרה	מסנה ברורה ה"א	ליקוטי הלכות ה"ה	ליקוטי מוה"א	עלים לתרופה	ד, ה,	ד"ש משפט ס"ב ד"ק
א	ל'	ח:	עו	פב	תקס"ז	תקס"ז	תקס"ז	תקס"ז	ו, ז,	
ב	א'	ח:	עו	פב	תקס"ז	תקס"ז	תקס"ז	תקס"ז	ח, ט,	
ג	ב'	ט:	עה	פג	תקע"ז	תקע"ז	תקע"ז	תקע"ז	י, יא,	
ד	ג'	ט:	עט	פג	תקע"ז	תקע"ז	תקע"ז	תקע"ז	יב, יג,	
ה	ד'	י:	פ	פד	תקע"ח	תקע"ח	תקע"ח	תקע"ח	יד, טו,	
ו	ה'	י:	פא	חזרה	תקע"ט	תקע"ט	תקע"ט	תקע"ט	טז, א,	

בקרני אורה

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

338 | פרשת בראשית | כ"ט תשרי תשפ"ד

דבר המערכת

'עמלק - שבא ללוק דמן של ישראל', הוא לא שבע משפך דם חלילה, ועל כן הוא מסית ומדיח להפוך את קריאת ה' העצומה והנוראה שנשמעת בימים אלו בארץ הקודש לריחוק ח"ו במקום קירוב, הוא לוקח את היראה שהיתה אמורה לעורר לתשובה ולעבודת ה' בשמחה ובקברת אלוקים, וגורם לאדם ליפול ביראות נפולות שמהותם פחדים וחרדות חיצוניות מבלי לקשר אותם מי המיירא באמת ומה מטרת היראה הזאת, זוהי צרה צרורה חלילה, כי על כן יראה מנותקת שכזו לא מוסיפה טובה ה", וכפי שרבי נתן כותב (לקוטי הלכות, בכור במה טהורה ד-1): "עמלק שהוא כופר ואינו מאמין שהכל מה' יתברך, ורוצה להמשיך היראות הנפולות ח"ו שמשם כל הגלויות, כי עמלק מעולם רצועה מרדו לישאל והוא מייראם ומפחידם תמיד ביראות הנפולות, וצריכים אנו לזכור מעשה עמלק כדי להשמר ממנו".

הבה ניקח את ההדרכה האמיתית לעתות בצרה כפי שרבי נתן מדריך את בנו בעת צרתו: "עלינו לחכות ולצפות לישועתו תמיד ולהתגעגע ולכסוף להיות כרצונו ולהתפלל ולהתחנן ולצעוק לפניו בכל עת בכל מה שעובר עלינו עד ישיקף וירא ה' משמים, והנך רואה אוהבי בני חביבי מה שיכול לעבור על האדם, ה' יתברך יציל ברחמיו, אך באמת הכל לטובה, והחכם עיניו בראשו לדעת ולחזק לבבו לילך עם דברי תורתו הקדושה, שכבר הזהיר אותנו (בלקו"מ ח"א נד) לשום לב לכל המחשבה דבור ומעשה שעובר על האדם בכל יום, כי השם יתברך מצמצם את עצמו בהם כביכול ומרמז רמזים לכל אדם כפי המקום והזמן להתקרב אליו, אשרי שילך בזה תמיד, כי אין שום פטור בעולם, וחלילה לפטור את עצמו עתה מטורה ותפלה כדרך שנמצאים הטועים בה, לא באלה החלקנו, כי אף על פי שנמצאים עתה ביטולים הרבה מחמת הצרות ר"ל, אף על פי כן לעמת זה צריכים עתה להתעורר ביותר בהתגברות יותר, מאחר שרואים בעינינו מה שרואים, השם יתברך ירחם" (עלים לתרופה, לב).

העזרים

אֶבְטָח וְלֹא אֶפְחָד

בלי שום פרפורי פחד, אלא יגיעת האמונה, השי"ת ציווה עלינו שנעמול להתקרב לאמונה ובטחון, יש את חלק ה'סור מרע' שהיא העמלמה נגד המחשבות הרעות ע"י היסח הדעת מהם, ויש את החלק של 'עשה טוב', לנסות בכל כוחנו להשריש בלבנו את האמונה הטהורה ואת הבטחון האמיתי שנעשה ע"י דבורי אמונה ובטחון, וכפי שרבינו הקדוש מורה לנו (לקוטי מוה"ר, ח"ב מד): "האמונה תולה בפה של אדם, בבחינת 'אודיע אמונתך בפי', היינו על ידי שמדברים האמונה בפה, זהו בעצמו אמונה, וגם על ידי זה באים לאמונה".

אם אמנם אין בכוחנו להביא לכך שידעת האמונה ובטחון תתישב על לבנו עד כדי כך שנרגיש רגועים ושלוים לגמרי, כי זוהי כבר מתנת שמים שמעניקים למי שמתפלל ועמל על כך, אבל ביכלתנו לעמול לנסות לקרב וליישב זאת על הלב, זהו חלק בחירתנו וזהו התפקיד המוטל עלינו, ועל כן, גם אם בנתיים אנו לא מצליחים להגיע לבטחון שלם אבל אסור שיקל בעינינו העמל לנסות להסיח את הדעת ממחשבות פחד וחרדה וחזרה בפה ובלב על דבורי אמונה ובטחון, כי בכך תלויים חיינו, רבינו הרי פוסק שזוהי מצוות האמונה המוטלת עלינו ש"על ידי שמדברים האמונה בפה, זהו בעצמו אמונה", ובכח מצוות אמונה זו - שהיא 'צינור כל ההשפעות וכל הברכות' (שיחות הר"ן, רס"א) - אנו יכולים להמשיך חיים ושלוה והמתקת הדין, וגם על עמל זה נאמר ש"על ידי בטחון נמתק הדין ונמשך החסד" (ס' המדות, המתקת הדין ח"ב טס).

וכך מספר רבי נתן על מה שרבינו הקדוש גילה דעתו בפירוש בעת ש"דיבר עם איש אחד שהיה לו בלבולי אמונה, וחזק אותו רבינו ז"ל ואמר לו, שאיתא שכל התהוות מעשה בראשית היה רק בשביל מה שצפה השם יתברך שיהיו אנשים שיהיה להם יסורים בעיני האמונה הקדושה מחמת הבלבולים והכפירות העולים על מחשבתם רחמנא לצלן, והם יתגברו כנגד אלו המחשבות ויתחזקו באמונה, ורק בשביל זה ברא השם יתברך את כל מעשה בראשית, ועל ידי דיבורים אלו נתחזק זה האיש מאד תמיד בכל עת שבאו עליו בלבולים אלו".

'בראשית', בשביל התורה והאמונה, בשביל אלו שיעמלו ויתחבטו ביסורי הביבלולים והפחדים שיעלו בלבם נגד האמונה והם ינסו להתגבר בכל פעם מחדש! עבורם נברא העולם והם הם המקיימים את העולם.

נזכור בעת הזאת את יקרת מלחמת האמונה בלבנו, שהיא המקיימת את העולם והיא שתצילנו מכל פגע רע ברוחניות ובגשמיות, לא נזלזל בשום מחשבה דבור ומעשה, כי בהם תלוי העולם, נרבה בתפילות ובתחנונים, ויחד עם זאת בדבורי אמונה ובטחון בלי שעור, נתרחק ממקורות הידיעות החיצוניות שמתארות את הנעשה בראי של כפירה וטבע, נתחבר רק לדעת הצדיק מעיין ההשקפה הטהורה והיא שתוליד את האמת והאמונה שעל ידיה עיקר הגאולה (ראה לקו"מ ח"א ז).

'מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה', תרועת המלחמה המקיפה את הכל חודרת ללבו, ובנוסף לכך, על אף שלא רצה לשמוע קלטה אזנו מקצת מסיפורי הזוועה, ואלו גורמים לו חרדות ופחדים, מה יולד יום, הוא מפחד מהצל של עצמו ובלבו עולים דמיונות מחרירים, מה עושים.

בראשית', בכל שנה אנו מתחדשים בהתחלה מבראשית ללימוד האמונה הקדושה, מי ברא את העולם מי מנהיגו ומהווה אותו בכל רגע, מי הוא בעל הכחות כולם עילת העילות וסיבת הסיבות. ורבינו הקדוש האיר עינינו להוקיר ולהודות לה' על המתנה המופלאה הזאת של בירור לימוד האמונה הטהורה שמשא רבינו העניק לנו. אם היינו צריכים חלילה לחקור בעצמנו על האמונה כי אז לא היה קץ לצרות נפשנו ח"ו, מי יודע לאן היינו תועים ונתעים. אבל השי"ת ריחם עלינו והעניק לנו את ידיעת האמונה על בוריה בלא צורך בשום חקירה עצמית בעניים אלו. וכלשון קדשו של רבי נתן (שיחות הר"ן, ר"ט): "והיה רגיל להזכיר כמה פעמים גודל עוצם נפלאות הטובה שעשה לנו משה רבנו עליו השלום, שנתן לנו את התורה ופתח בה 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ' וגילה לנו האמונה הקדושה בלי שום חכמות וחקירות".

בראשית היא יסוד האמונה, והיא גם יסוד כל התורה כולה, כי עיקר יסוד כל התורה כולה היא האמונה הקדושה כמו שכתוב (תהלים ק"ט) כל מצותיך אמונה וכמו שאמרנו (מכות כד) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה" (לקוטי הלכות, ק"ש ד-ב), ועל כך דרשו חז"ל 'בראשית - בשביל התורה שנקראת ראשית' (ב"ר, הובא ברש"י כאן), כל הבריאה נועדה בשביל התורה שהיא כלי האמונה הקדושה. ורק כך יש לנו חלק בתורה כאשר האמונה מיסודת אצלנו, וכדבריו הבוערים של הרמב"ן (סוף פרשת בא): "שאיין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שבאמין בכל דבריו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון".

הבטחון הינו פרי האמונה, (ראה 'כד הקמח' לרבינו בחיי, אות אמונה) וכפי שרבינו הקדוש אומר "על ידי אמונה יכול לבוא לבטחון" (ס' המדות, אמונה ח"ב לב), וגם הוא בכלל תכלית בריאת העולם, מיסודי התורה הקדושה שנאמין ונבטח בה' בעת צרה ושלא נתפחד מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא חלילה, הפחד נוגד את הבטחון וכמו שכתוב (ישעיה ב-ב) 'הנה ק-ל ישועתי אבטח ולא אפחד' וכפי שגם רבינו הקדוש כותב (ס' המדות, בטחון ח"ב א'): "מי שיש לו בטחון אין לו שום פחד". הבטחון אינו רק מדת חסידות או נעימות רוחנית גרידא אלא חיוב גמור מעיקרי הדת שעל זה מיסודת התורה כולה, ורק עבור זה נבראה הבריאה כולה.

אולם עלינו לדעת יסוד עצום, אמונה ובטחון אלו - שעליהם עומד העולם - אין פירושם שהלב כבר שוקט ושלווה בעת צרה

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

רבנו היה נוהג לעלות לתורה בשימחת תורה ל"תנו תורה" ומוהר"ג'ת ל"חתן בראשית", וְאָמַר מוהר"ג'ת: "דְּבַנּוּ זָכָה לְסִיּוּם אֶת הַתּוֹרָה, וְאֵינּוּ רַק מַתְחִילִים אֶת הַתּוֹרָה..." (שיח שרפי קודש)

לתגובות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבוע

הדל"ג 5:33 - ניץ ההמה 6:39 - סוּזְק"ש 8:47
צאת השבת 6:46 - צאה"ש לר"ת 7:24

מעלת 'סעודת ראש חודש'!

לימוד 'טור בית יוסף'

שאלה:

בתחילת השנה החדשה, שבת בראשית, התחלתי ב"ה מחדש בהתמדת התורה ולימוד 'שיעורים קבועים' בכמה מחלקי התורה בנגלה ונסתר, ובעיקר בלימוד ארבעה חלקי שולחן ערוך מראשם לסופם.

והיות שאני מסדר לעצמי עתה את סדר הלימוד בשו"ע, רציתי לשאול ולברר דעת רבינו בענין לימוד 'טור בית יוסף'; האם ועד כמה נחוץ ללמוד גם את ה'טור בית יוסף', או שמא אפשר להסתפק בלימוד השולחן ערוך לבד עם נושאי-כליים?

תשובה:

אשריך מה טוב חלקך שאתה מתחדש ומתאמץ בלימוד התורה ושיעורים קבועים' תיכף בתחילת השנה. ובפרט בזמן שכזה, אשר איתא בגמרא: "א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשערין ירושלם? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה" (מכות י"א).

ואשריך שזכית לציית לרבינו אשר הזהירנו על לימוד הפוסקים יותר מעל כל הלימודים (שיחות הר"ן כט) ואף הזהירנו לא להסתפק בלימוד חלק מהשו"ע אלא לעבור על כל ארבעת חלקיו מראשם לסופם ללא דילוג.

ובכן, לגבי שאלתך:

אין ספק שהרצוה ללמוד ולהבין על בוריים את הלכות התורה, צריך ללמוד אותם ממקורם בגמרא רש"י תוס', ורק כך יבין ויידע אותם לאמיתתם, ויכתבו על לוח לבו.

ואף מרן הבית יוסף בעצמו, כאשר כתב את ספרו 'שולחן ערוך' - שהוא תמצית העולה מתוך כל המקורות המובאים בבית יוסף - לא התכוון שיזנחו את לימוד הב"י ויסתפקו בלימוד שו"ע.

וכמו שכתב המשנה ברורה בהקדמתו:

'כי הבית יוסף, כשסידר השולחן ערוך, היה דעתו שילמדו מתחילה את עיקרי הדינים ומקוריהם בטור ובית יוסף, כדי שיתיישב הדין לכל אחד בדעתו בטעמו ונימוקו, אך לאשר שטור ובית יוסף נמצא לפעמים כמה דעות חלוקין בכל דין ודין לכך ערך לפנינו את שולחנו הטהור לידע הלכה למעשה בכל דין ודין, אבל לא היה דעתו שנלמד אותו בלחוד.

כי אין הדין יוכל להתיישב היטב בדעת האדם כל זמן שאין יודעו בטעמו ונימוקו. וגם על ידי ידיעת הטעמים נפקא מינה כמה פעמים למעשה, כי כמה פעמים נתחבר בשולחן ערוך בסעיף אחד דבר שהוא רק לכתחילה, ודבר שהוא לעיכובא אף בדיעבד, גם דבר שהוא מדאורייתא, ודבר שהוא מדרבנן, ונפקא מינה לענין ספק. וכהאי גוונא עוד כמה עניינים עצומים בכל סימן וסימן, אשר לא יתברר לאדם כי אם על ידי ידיעת טעמיהם" (משנה ברורה, הקדמה).

וכפי שכבר כתב מוהר"ת להדיא:

ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל הקחם לאכול: וישב המלך על מושבו כפעם בפעם אל מושב הקיר ויקם ויהנתן וישב אכנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור.

(הפטר' מחר חודש')

בהפטר של שבת ראש חודש אנו קוראים שכאשר הסב שאול המלך לסעודת ראש חודש ונפקד מקום דוד, לא דיבר שאול מאומה "כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור".

ובזה נסתר סוד גדול, ש"סעודת ראש חודש" עומד כנגד פגמי הקדושה, ומסוגל להציל את האדם מהיצר הרע.

והדברים עמוקים ורחבים, ומבוארים באורכה בליקוטי הלכות (הל ראש חודש הלכה ו' אות ה') ואנו לא נעתיק אלא את דברי שר התורה הגה"ק מטשעהרין זיע"א שסיכם בקצרה את דברי מוהר"ת:

"עיקר פגם הברית בחינת מקרה לילה נמשך מבחינת פגימת הלבנה, בחינת 'מ'אר'ת' חסר, כיודע. נמצא שבראש חודש, שאז אנו עוסקין להמשיך מילוי פגימת הלבנה, על ידי זה ניצולין ממקרה לילה. אבל לפעמים באים לטומאה זו הנ"ל על ידי פגם המאכלים, כמבואר בפנים. וזה בחינת מצות סעודת ראש חודש, כי ראש חודש הוא גם כן זמן שמחה, כמו שנאמר 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם', ושמחה היא בחינת תיקון המאכלים, ואז האכילה בקדושה, שהוא בחינת ההיפך ממקרה לילה חס ושלום. ועל כן כשלא בא דוד אל שולחן המלך בסעודת ראש חודש, אמר שאול: 'מקרה הוא בלתי טהור', כי המקרה הוא ההיפך מסעודת ראש חודש" (אוצר היראה, מועדי ה' ר"ח, כ).

עוד במעלת סעודת ראש חודש, מובא: רבינו אמר: "סעודת ראש חודש מסוגל לבנים", והיה אומר רבי נחמן נעמירובער ז"ל: היות שאין מבורר לנו אם כוונתו היתה ללית בנים או לגידולם, אם כן אומרים אנו שמסוגלים הם לשניהם, הן ללידת הבנים והן לגידולם. ואכן הקפידו אנ"ש לקיימו בעת סעודת הצהריים בהידור, בהדלקת נרות ובמלבושי שבת (שי"ש"ק ג, עא).

וכבר נפסק בשולחן ערוך: "מצוה להרבות בסעודת ראש חודש". וסודו מבואר בספר 'נחת השולחן': "מצוה להרבות בסעודת ראש חודש כי נבנו בחינת קליפת עשיו בח' הסטרא אחרא שהוא בח' יגון ואנחה, שעיקר אחיזתו בבחינת האכילה, ועל כן אז האכילה בכשרות ובקדושה ומצוה להרבות בסעודה".

"כי בוודאי אי אפשר לנו עתה לידע דיני התורה על בוריים, כי אם כשיהיה לנו ספרי הש"ס עם פירוש רש"י ותוספות, ומהרש"א ושאר מפרשים, וספרי הר"י"ף עם כל הפירושים, וספרי הרא"ש והרמב"ם ונושאי כליו, והטור ומפרשיו, וספרי האחרונים, הבית יוסף והרמ"א ונושאי כליהם וכו', וספרי שאלות ותשובות וכו', שבכל אלו משתמשים הגדולים בספרי תשובותיהם כשרוצים לברר לנו דין לאמתו. ובלעדי כל הספרים הנ"ל ויותר מהם, אי אפשר עתה לברר הדין לאמיתתו" (ליקוטי הלכות, יין נסך ג, ה).

ועל רבינו עצמו מסופר בשיחות הר"ן על לימודו בשו"ע: "שלמד כל הארבעה שולחן ערוך שלש פעמים. פעם אחת כפשוטו, ופעם שני למד וגמרא אותם והיה יודע בכל דין ודין מארבעה שולחן ערוך השורש שלו בגמרא פירוש רש"י ותוספות, ופעם שלישי למד וגמרא אותם וזכה לידע בכל דין ודין סוד הכוונה של הדין מפני מה הדין כך על פי סוד. וכפי הנשמע כל זה היה בימי נעוריו כי אחר כך חזר וגמרא אותם עוד כמה פעמים" (שיחות הר"ן, עו).

גם מהצד הסגולי הרוחני שבלמוד זה - מדייקים אנ"ש מדברי רבינו בכמה תורות, שעיקר תיקון לימוד הפוסקים הוא כשהאדם מברר את שורשי הדינים, החל ממחלוקת התנאים והאמוראים ועד להכרעה למעשה.

ראה לדוגמא בספר 'מקור חכמה' (לרא"י כרמל ז"ל) על תורה ח' בליקוטי מוהר"ן, שם כותב רבינו: "ולבוא לזה להפריש ולהבדיל ולבטל הרע מהטוב הוא על ידי תורה ותפילה, ולמוד התורה יהיה ללון לעמקה של הלכה, היינו ללמוד פוסקים ... עד אשר הוא מעיין ומברר הפסק הלכה". ומזה דייק דלא מיירי רק בלימוד גרידא של ההלכות הפסוקות, רק בעיון ובידור ההלכה מתוך מקורותיה בש"ס וראשונים ואחרונים.

וכן מדויק לכאורה גם מדברי רבינו בתורה ס"ב בליקוטי מוהר"ן, שכתב שם שתיקון לימוד ההלכה הוא תיקון המחלוקת בשורשה, "כי פסק הלכה הוא השלום והכרעה של מחלוקת התנאים ואמוראים. ועל ידי לימוד הפוסקים, הוא נתקשר להשלום שבקדושה, ומתקן המחלוקת שבקדושה". ומובן מזה שעיקר התיקון הוא על"י שנכנס לתוך מקום המחלוקת ומשם בא לידי הכרעה ושלו, ואכמ"ל.

אמנם, כבר לימדנו רבינו שהלימוד צריך להיות בסדר הנכון, שלב אחרי שלב, ולא להתגאות ולדחוק את השעה להקדים את המאוחר; את ה"ליסבר" לפני ה"ליגרס".

וכך גם בלימוד שולחן ערוך; אל לנו לילך בדרכם של אלו המקדימים את המאוחר, ובטרם הכירו צורת ארבעה חלקי שולחן ערוך, על כלל חלקיו, הלכותיו, סימניו וסעיפיו - ממהירים לעיין בחלק קטן ממנו, לעומקו ולרוחבו. אלא לנהוג כרבינו הק' אשר למד "פעם אחת כפשוטו" את כל ארבעת חלקיו מתחילה ועד סוף, ולאחר מכן התקדם הלאה לשלב הבא, של "הדר ליסבר".

פנינים מאירים וחדושים מזהירים מלוקטים מפסרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכנער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת בראשית

מינא ושמאלא יחד הגבורות טובים שהם ממותקים ויותר טובים הם.
הגר"א על התורה בראשית א.

בראשית מורה על חידוש העולם שהוא הקדמה לתורה

בראשית ברא (בראשית א, א). החילוק שבין ראשון לראשית, כי הראשון אף מה שיש לפניו גם כן ראשון, אחרון גם כן יש לאחרון עוד אחרון כמו (בראשית ב, ג) לאה וילדיה אחרונים, וראשית הוא בעצם וראשונה,

בהתכללות מינא ושמאלא הגבורות ממותקים וטובים

וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד (בראשית א, לא). ובבראשית רבה (פרשה ט) טוב זה מלאך חיים מאוד זה המלאך המות. הנה בפשוטו של מקרא נראה דיש טוב שאינו גמור והוא שיש בקצתו רע, וטוב מאוד הוא שכולו טוב. והנה בכלל הבראיה יש לכאורה רע מה, אבל כיון שאומרו מאוד על כרחך גם הוא טוב. ועל פי הסוד הוא אם

ראשית שאין לפניו ראשית, ולכן כל ראשית שבתורה הוא סמוך כמו (ירמיה כז, א) ראשית ממלכת יהויקים, שהוא ראשית למלכותו לבד, אבל ראשית שבכאן הוא ראשית שאין לפניו ראשית והוא מורה על חידוש העולם שאין ראשית לפניו כלל. לכן התחילו התורה בזה לפי שחידוש העולם הקדמה לתורה, שבלי האמנת החידוש אין האמנת התורה, וחידוש העולם ויציא מצרים הם שני עדים לתורה.
הגר"א על התורה בראשית א

מלחמה נגד האויבים

ע"ה והתקין זמירות, בהיות האדם מסדר אותם הזמירות אזי מסתלקין והולכים להם אותם המשחיתים והמקלקלים והמעכבים. ונקראו 'זמירות' מלשון 'מזמר'. ועל זה אמר הכתוב 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', כלומר באותם המקומות שהייתי מתיירא מהן בדרך, והיה לי פחד ומגור, באותן הזמירות פזרתים והכרתים. ולפיכך צריך אדם לכוין עצמו בשעת תפילה ולכוין מחשבותיו כראוי, בענין שלא תתעכב תפילתו ולא תשוב ריקם בקשתו.

וכתב רבינו בליקוטי מוהר"ן (סימן טז) שהענינים הם שתי האומות 'עשוי וישמעאל', והם מכסים את אורו של השני משיחין, ומעכבים את הגאולה. וזה מתאים עם מה שכתב הקב הישר (פרק ג) כי כל מי שזוכה בעולם הזה שאומר פסוקי דזמרה ואז ישיר בכוונה זוכה לראות את מלך המשיח בתקון הכתר ההוא ובכלי מלחמתו לעתיד לבוא וזוכה לשיר שירה זו שם.

ובספר נוהג כצאן יוסף (דף ד ע"ג אות 1) כתב: כד הוינא טליא שמעתי הלצה מהמנוח החסיד מהור"ר בענידיט הזקן ז"ל מק"ק הלבפשטט על הפסוק 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון' כי בעת מלחמה הכריזו מי האיש הירא מעבירות שבידו והפסיק בפסוקי דזמרה יחזור מעורכי המלחמה, וזהו כוונת הפסוק 'ה' ילחם לכם' אימתי 'כשאתם תחרישון' ולא תדברו בדיבור של הפסק.

אנו נמצאים כעת תחת פחדים ממלחמת ישמעאל שקמו לכלותינו ואין אנו יודעים מה יולד יום, וסיבב השי"ת שנלמוד בסדר מסגרת עמוד היומי כעת 'הלכות פסוקי דזמרה' אשר עליו נאמר ונפסק בשולחן ערוך (סימן נד סג) 'שהמספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליו מעורכי המלחמה'. וכתב המשנה ברורה (סק"ה) 'הקליפות מבטלים לעלות התפלה ועל ידי פסוקי דזמרה מכריתים אותם, ואם שח חוזרים עליה בשביל העבירה הזאת אותם הגדודים שהם מעריכים מלחמה בינינו בעו"ה, על כן ראוי שלא לספר'. ויש ללמוד מזה שאמנם מי שנוהר באמירת פסוקי דזמרה הרי הוא מכרית את אותם הגדודים המעריכים מלחמה כנגדו.

כך כתב השל"ה הקדוש (בשלח א) בשם הוזהר הקדוש שאותם הגדודים המעריכים מלחמה בינינו הם שני כתות הנקראים 'מחלת ולילית' שהם ממלאים חלל העולם ועל ידי פסוקי דזמרה משמרים ומכריתים אותם. ומבואר בספרים ששני כתות אלו מרמזים לשתי האומות 'עשוי וישמעאל'. ואם כן הזמן גורם להתחזק באמירת פסוקי דזמרה בכוונה.

דברים האלה כתוב גם בספר שערי אורה (שער א) מגדולי הראשונים המקובלים: 'לפי זה הדרך תיקן דוד המלך ע"ה הזמירות כדי לפנות דרך לתפילות לעבור, כי כל אותן הכיתות הם כמו ענן המעכבים לעלות התפילה, ועל זה נאמר 'סכותה בענן לך מעבור תפילה'. וכשבא דוד

ברכות השבת, אפשר לברך ברכת אשר יצר בבוקר גם אם לא עשה צרכיו (סי' ד ס"א). אך דעת האריז"ל שברכה זו לא נתקנה רק לאחר שעשה צרכיו. וכתב המשנה ברורה (סי' ד ס"ק ד) דכדי להסתלק מן הספק יזהר לעשות צרכיו תיכף ולברך אשר יצר.

ברכת התורה

ברכת התורה נאמרה בשלשה ברכות: ברכת 'אשר קדשנו במצותיו וצוינו לעסוק בדברי תורה' היא כמו ברכת המצות; ההמשך בברכת 'והערב נא' היא כעין ברכת הנהנין על עריבות ומתיקות התורה; ברכת 'אשר בחר בנו' היא ברכת השבח (ע"י חיי אדם כלל ט דין א). ואפשר לברך ברכה זו מזמן הקימה עד שהולך לישון בלילה כיון שחייב תמיד בתלמוד תורה. ונחלקו הפוסקים אם לא למד מיד אחר ברכת התורה האם נחשב הפסק כמו שאר ברכת המצות וברכת הנהנין שצריך

ברכות השחר (ב)

תפילה, ויש אומרים עד חצות, והכריע המשנה ברורה (סי' נב סק"ה) שלכתחילה נכון לברך קודם ארבע שעות אבל בדיעבד אפשר לברך עד חצות, והמקיל לברכם אחר חצות אין מוחים בידו שלדעת הרבה פוסקים זמנו כל היום. ובמשנה ברורה הביא (שם) שיטת הגר"א שאפשר לברך גם בלילה עד שעת השינה, אבל הן איש חי (שו"ת רב פעלים ח"ב סי' ט) העלה שאין מקום על פי סוד לברכות השחר אחר צאת הכוכבים.

ברכת על נטילת ידיים

הגם שאפשר לברך כל ברכות השחר גם אם לא נתחייב בהם, מכל מקום ברכת נטילת ידיים אין שייך לברך ללא נטילה, שהברכה נתקנה דוקא על מעשה הנטילה (כה"ח שם). ולכתחילה יש להסמיך הברכה לנטילה כמו שאר ברכות המצות, אבל בדיעבד אם אינו מפסיק הרבה אינו מעכב ויכול לאמרה עם שאר ברכות השחר, דקיימא לן שהיא ברכת הודאה (ע"ט ד סק"ב וח).

ונחלקו הראשונים בגדר המצוה של 'נטילת ידיים'; יש אומרים שדינו כברכת המצות שמברכים על מצות נטילת ידיים קודם התפילה כדי לטהר ידיו ממה שהסיח דעתו על שמירת ידיו בשעת השינה, ויש אומרים שדינו כברכת השבח שמברכים בתחילת היום על שקידשנו הקב"ה לעבודתו כמו כהן המקדש ידיו מן הכיור (ע"י סי' ו סק"א). ונפקא מינה אם צריכים ליטול ידיים ולברך מיד כשקמים, או שעדיף להתמין עד סמוך לתפילה ואז ליטול ידיים ולברך. ולמעשה מכריע המשנה ברורה (שם סק"ה) להמתין עד סמוך לתפילה, אבל המנהג כדעת המקובלים שלדעתם שהיא ברכת הודאה, ואם יש הפסק גדול מהקימה עד שעת התפילה מברכים סמוך לזמן הקימה (ע"י קנה בשם ח"ב סי' א). אבל לאחר התפילה אי אפשר לברך לכל הדעות.

וכן נפקא מינה אם מי שהיה ער כל הלילה יכול לברך על נטילת ידיים, שאם חובת הנטילה הוא כדי לטהר ידיו מן השינה קודם התפילה, כיון שלא ישן אינו צריך ליטול ואינו יכול לברך. אבל אם חובת הנטילה הוא משום התחלת עבודת הבוקר יכול לברך. והכריע המשנה ברורה (סי' ד ס"ק ל) דכיון שהדבר ספק יעשה צרכיו קודם התפילה ואז יוכל ליטול ידיו ולברך לכל הדעות.

ברכת אשר יצר

לפי פסק הרמ"א שברכות השחר הם

ברכת 'שלא עשני גוי עבד אשה' הם ברכת הודאה

ברכת שלא עשני גוי עבד ואשה' הם לכל השיטות ברכות הודאה שתיקנו חז"ל להודות כל יום על זה (מנחות מג:), ואין חילוק בברכות אלו בין אם ישן בלילה או לא. ואף שהמגן אברהם (סימן מו סק"ה) הביא בשם המקובלים שטעם הברכה הוא משום שלא נתחלפה נשמתו בעת השינה כשהנשמה עולה למעלה ולא נדבק בה נשמת עכו"ם, מכל מקום הרי לדעת המקובלים אפשר לברך את כל ברכות השחר גם אם לא נתחייב בה.

ומספרים על החפץ חיים שמידי יום בברכות השחר היה מתעכב בברכת שלא עשני גוי ובחן ובדק את עצמו ואחר כך בירך על זה שלא מצא בעצמו שום שמץ של גוישקייט (החפץ חיים ופעלו ח"ג עמ' התענה).

ברכת אלקי נשמה והמעביר שינה

בפוסקים הקדמונים לא מצינו חילוק בין ברכות אלו לשאר הברכות, ולפי מה דקיימא לן כפסק הרמ"א שהם ברכות השבח על הנהגת העולם, אם כן גם מי שלא ישן יכול לברך ברכות אלו כמו שאר ברכות השחר, וכן מפורש בדברי האריז"ל (כה"ח שם). אבל במשנה ברורה (סק"ה) מביא בשם כמה אחרונים שכתבו דכיון שלשון הברכה הוא בלשון יחיד 'נשמה שנתת בי' והמעביר שינה מעיני' אין לברך אלא אם כן ישן, ועל כן כתב שמי שלא ישן ישמע מאחר ויכוין לצאת. אמנם למעשה נוהגים רבים לברך אותם בכל אופן כיון שהוא חידוש רק של האחרונים, ובדברי הארי" מפורש שאין חילוק בין ברכה זו לשאר ברכות.

זמן אמירת הברכות

כפי האמור נפסק להלכה שאפשר להמתין עם הברכות ולסדרם בבית הכנסת, וכן נוהגים רוב העולם. אבל מעיקר הדין אפשר לברך כל ברכות השחר אם קמים כבר מחצות הלילה, חוץ מברכת 'הנותן לשכוי בינה' שלכתחילה נכון להמתין עד עלות השחר שאז היא זמן קריאת התרגול. ואלו שנוהגים על פי האריז"ל מברכים כל הברכות תיכף כשקמים בחצות קודם תיקון חצות ואין ממתנינים עד הבוקר (ע"י סי' מז ס"ח וכה"ח שם יעו"ש).

מי שלא בירך קודם התפילה יכול לברך אחר התפילה. ונחלקו הפוסקים עד מתי יכול לברך; יש אומרים עד סוף זמן

